

2007-01-01

บันทึกจดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปฐมบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สวัสดี จงกล

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

จงกล, สวัสดี (2007) "บันทึกจดหมายเหตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปฐมบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," *Jamjuree Journal*: Vol. 9: Iss. 1, Article 2.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.9.1.8

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol9/iss1/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกจดหมายเหตุ สวัสดิ์ จงกล นิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๓๒-๒๕๓๕

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระปฐมบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์

หลังจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงงานของกรมมหาดเล็กเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗^(๑) ในครั้งนั้นได้จัดให้มีระบบสอนและฝึกอบบรมภาคทฤษฎีและเน้นการปฏิบัติด้วยการมอบหมายงานแก่ผู้ที่พ่อแม่ถวายตัวเป็นมหาดเล็กตามที่เห็นเหมาะสม หลังจากฝึกหัดเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงมีการคัดเลือกผู้ที่มี “คุณวุฒิสมควร” ไปรับราชการในหน้าที่มหาดเล็ก และกระทรวงอื่นบ้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^(๑) ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก
รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒. พระราชดำรัสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
น. ๑๕.
^(๒) นิทานโบราณคดี. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. **ประวัติจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๒๔๕๙-๒๕๐๙. กรุงเทพฯ
:โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมาศสตร์แห่ง
ประเทศไทย ๒๕๑๐.** น. ๑-๒.
^(๓) ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก
รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒. น. ๑๕.
^(๔) ——. น. ๑๘.
^(๕) นิทานโบราณคดี. น. ๑-๒.
^(๖) ——. น. ๕.
^(๗) ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก
รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๒. น. ๑๙.

ในขณะเดียวกันสมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ^(๑) เมื่อครั้งทรงเริ่มงานปฐม
เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ทรงแก้ไขปัญหาการขาดแคลน
บุคลากรเข้าทำงานในกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะโครงการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาค
และท้องถิ่นจึงได้ทรงจัดการฝึกอบรมเยาวชนที่สำนักงานสมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยา
เพื่อบรรจุเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย ครั้งนั้นมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์สมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยาทรงรับผิดชอบการดำเนินงาน
ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า ราชการบ้าน
เมืองเปลี่ยนแปลงผิดไปกว่าเดิม โดยเฉพาะต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะ
ปฏิบัติราชการให้เหมาะกับกาลสมัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงงานของ
กรมมหาดเล็กเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๑^(๒) แบ่งงานของกรมมหาดเล็กเป็น
๔ กลุ่ม เรียก เวรศักดิ์ เวรสิทธิ์ เวรฤทธิ์ เวรเดช มีหน้าที่แบ่งกันชัดเจน เพื่อให้เหมาะสม
กับบทความฉบับนี้จะขอกล่าวย่อ ๆ ที่เกี่ยวกับกำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ

เวรเดช

เวรเดชเป็นที่รวบรวมมหาดเล็กที่ยังไม่เข้ารับราชการ หัวหมื่นเป็นตำแหน่งผู้บังคับ
บัญชาของมหาดเล็กแต่ละเวร มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าหมื่น ภารกิจสำคัญของเวรเดชนั้น
คือการสั่งสอนฝึกอบรมให้นักเรียนมีความรู้และความสามารถพร้อมที่จะออกรับราชการ
ในกระทรวงต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ งานของเวรเดชนี้เป็นต้นเค้าของการตั้งสำนักฝึกหัดวิชา
ข้าราชการฝ่ายพลเรือนโรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา
ในการปรับปรุงงานกรมมหาดเล็กครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสมมติวงษ์โรทัยทรง
บังคับบัญชาการในหน้าที่จางวางมหาดเล็ก (ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกรม
มหาดเล็ก)^(๔)

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ สมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กราบบังคมทูลรายงาน
การดำเนินงานปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวว่า^(๕) ประเพณีเดิมที่ข้าราชการ และข้าราชการบริพารมักจะนำบุตรของตนเข้าเฝ้า
ถวายตัวเป็นมหาดเล็กเพื่อรับการฝึกหัดงานให้มีความรู้ความสามารถระดับหนึ่ง
เจ้ากระทรวงจะกราบบังคมทูลให้รับพระราชทานสัญญาบัตรเข้าทำงานตามกระทรวง
ต่าง ๆ แต่หลังปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา
ความจำเป็นที่ต้องรับคนเข้าทำงานโดยไม่ผ่านการเป็นมหาดเล็กมาก่อน ทำให้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงรู้จักข้าราชการเหล่านั้นเลย นอกจากนั้นงานหลายกระทรวง
ต้องการผู้มีความรู้ความสามารถหลากหลายและต้องการผู้เข้าทำงานเป็นการด่วน หาก
จัดการฝึกอบรมเป็นระบบและให้มีการเรียนรู้งานของมหาดเล็กพร้อมกับการเรียนวิชา
ข้าราชการพลเรือนตามความต้องการของหน่วยราชการก็จะเป็นการสนองพระราช
ประสงค์ทั้งสองประการคือ การปรับปรุงกรมมหาดเล็กที่ทรงกระทำอยู่ และการฝึก
อบรมกุลบุตรให้เรียนรู้วิชาพลเรือนสาขาต่าง ๆ อีกด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นด้วยกับคำกราบบังคมทูลของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์นี้
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๒^(๖)

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
พระยาวิสุทธ สุนทรียศักดิ์ สังักัดกรมมหาดเล็ก (เคยตามเสด็จและถวายการสอนแก่
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราวุธฯ ซึ่งเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาที่
ประเทศอังกฤษ) ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน
แต่เนื่องจากคนทั่วไปมักจะเรียกชื่อตามชื่อของเจ้าของโรงเรียน เช่น สำนักดาบพุทธ
โสรวรรย์ สำนักพระอาจารย์ปิ่น สำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนซึ่งคงจะยาวไป
สำหรับคนทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครองและชาวบ้านจึงเรียก “โรงเรียนพระยาวิสุทธ” สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงกราบบังคมทูลขอพระราชทานชื่อให้ตรงกับจุดประสงค์
และการดำเนินงานที่แท้จริงของสำนักนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกชื่อใหม่ว่า **โรงเรียนมหาดเล็ก** เมื่อวันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๔๖^(๗)

พระมหากษัตริย์ที่พระราชนิพนธ์ให้โรงเรียนมหาดเล็ก

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๔๒ ถึงวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระมหากษัตริย์นิพนธ์แก่นักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนและโรงเรียนมหาดเล็กหลายประการ เรื่องที่ชาวจุฬาฯ ควรทราบมีดังนี้

พ.ศ.๒๔๔๒ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กมีสิทธิแต่งเครื่องแบบและประดับเครื่องยศของนักเรียนโรงเรียนราชสำนัก ซึ่งเป็นเครื่องแบบฉลองพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เครื่องแบบดังกล่าวมีอยู่ ๖ แบบ **เครื่องแบบที่หนึ่ง** ประกอบด้วยกางเกงขาสั้นสีดำ เสื้อนอกคอปิดแขนยาวสีขาว (เรียกกันว่าเสื้อราชปะแตน) หมวกหนึบสีดำประดับดุมมหาดเล็ก รองเท้าหุ้มส้นสีดำ ถุงเท้ายาวสีดำ **เครื่องแบบแบบที่สอง** ประกอบด้วยกางเกงยาวสีขาว เสื้อนอกคอปิดแขนยาวสีขาว อินทรรณูสีบานเย็นเป็นสามเหลี่ยมหน้าจั่ว มีแถบสีทองติดขวางตามยาวสำหรับนักเรียนชั้นปีที่ ๑ ส่วนนักเรียนชั้นปีที่ ๒ และ ๓ ไม่มีแถบสีทองแต่มีพระปรมาภิไธยย่อ (จปร.) ประดับบนอินทรรณู หมวกทรงหม้อตาล มีเข็มพระเกี้ยวติดหน้าหมวก รองเท้าหุ้มส้นสีดำ คาคกระบี

มหาดเล็ก **เครื่องแบบแบบที่สาม** คล้ายแบบที่สอง แต่เป็นกางเกงยาวสีดำมีแถบทองติดตรงกลางของขอบกางเกงด้านนอก นักเรียนชั้นปีที่สองและสามขัดกระบีตามคำสั่งเหมือนแบบที่สอง **เครื่องแบบแบบที่สี่** กางเกงยาวสีดำ คล้ายแบบที่สามเสื้อนอกแขนยาวสีดำด้านหน้าปกมีลายสมปัก รองเท้าหุ้มส้นสีดำ สวมหมวกทรงยอด(หมวกที่มีพู่เหมือนทหารมหาดเล็กชุดเต็มยศ) ขัดกระบีสำหรับนักเรียนชั้นปีที่สองและสาม **เครื่องแบบแบบที่ห้า** ผ้าม่วงโจงกระเบนสีกรมท่า เสื้อนอกแขนยาวคอปิดสีขาว รองเท้าหุ้มส้นสีดำ ถุงเท้ายาวสีขาว (เหมือนเครื่องแบบมหาดเล็กแต่งทำงานทุกวันที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน)

เครื่องแบบแบบที่หก เรียกชุดเดินป่าใช้สำหรับฝึกวิชาการตำรวจเวลาเรียนภาคสนาม เครื่องแบบทั้งหมดนี้พ่อแม่ผู้ปกครองจัดซื้อจัดหาให้ลูกหลานใช้เฉพาะ แบบที่ ๑ และแบบที่ ๒ เครื่องแบบแบบที่เหลือนักเรียนจะไปเบิกจากพระคลังมหาสมบัติ เมื่อกรมมหาดเล็กหรือโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบแบบต่าง ๆ ตามหมายกำหนดการของพระราชพิธีแต่ละครั้ง ปัจจุบันนิสิตจุฬาฯ ยังใช้เฉพาะเครื่องแบบแบบที่สอง และเรียกเครื่องแบบดังกล่าวว่าเป็น**เครื่องแบบพระราชทาน**

๑๙ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๔ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้โรงเรียนมหาดเล็กอัญเชิญพระเกี้ยวเป็นตราหัวกระดาดสำหรับใช้เป็นตราประจำโรงเรียน

๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๕ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กมีสิทธิใช้พระเกี้ยวมีลายกนกอยู่ด้านข้างเป็นตราประจำชาติของโรงเรียน ตรานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสนาบดีกระทรวงต่าง ๆ เท่านั้นมีสิทธิใช้ตราประจำชาติใช้ประทับตราบนลายเซ็น เสนาบดีในเอกสารสำคัญของราชการ นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่สุดมิได้ที่ทรงยกย่องให้ผู้บริหารสูงสุดของสถาบันนี้เท่ากับระดับเสนาบดี ตราประจำชาติของจุฬาฯ เป็นตราয়ซึ่งมีด้ามทำด้วยงาประทับตราพระเกี้ยวบนเอกสารสำคัญ

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาการสำคัญของโรงเรียนมหาดเล็ก

๒๓ กันยายน พ.ศ.๒๔๔๖ โรงเรียนมหาดเล็กใช้ระบบนักเรียนรุ่นพี่ช่วยนักเรียนรุ่นน้องในการเรียนและปรับปรุงตนเองให้เป็นตามนโยบายของโรงเรียน นักเรียนรุ่นพี่ที่เรียนหนังสือเก่งมีความประพฤติดีจะได้รับแต่งตั้งจากโรงเรียนให้เป็น**ครูณัติ** (school prefect) เพื่อทำหน้าที่ช่วยโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น

๒๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๔๖ โรงเรียนมหาดเล็กได้ออกคำสั่งกำชับให้อาจารย์ ครูและนักเรียน ทำใจและปฏิบัติในการฝึกหัดให้นักเรียนมีความอดทน มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อสนองพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กมีความอดทน มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชปรารภแก่ผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนมหาดเล็กให้ใส่ใจฝึกอบรมนักเรียนในเรื่องดังกล่าว เพราะทรงมีพระวิตกว่า “คนหนุ่ม ๆ จะโตขึ้นเป็น “พ่อเล้งยม” “พ่อสงวน” เสียหมดคือ เป็น **ผู้ที่เสียมสงวนตัวไม่รู้จักทนความลำบากอันใด เรียนรู้แค่จะคิดจะพูดแล้วทำการอันใดไม่ได้**”

๒๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๕๐
โรงเรียนมหาดเล็กอนุญาตให้นักเรียนจัดตั้ง**สมาคมนักเรียน** (“สโมสรนิสิต” ในปัจจุบัน) มีจุดมุ่งหมาย ๔ ประการคือ ๑) ฝึกทำการโดยลำพังตนเอง ๒) ฝึกให้มีความองอาจกล้าหาญในที่ประชุม ๓) ให้มีการ “แลกเปลี่ยนแลสืบสนธิความรู้แก่กันและกัน” ๔) ให้ฝึก “บำรุงความสามัคคีกันเ็นทางที่ชอบ” ให้จัดกิจกรรมซึ่งมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและส่วนรวม เช่น ๔.๑) เปิดโอกาสให้แสดงโวหาร ๔.๒)ให้อ่านเรื่องต่าง ๆ ๔.๓) จัดทำ “หนังสือพิมพ์ชาวสด” ๔.๔) จัด “การสนทนาที่สนุกและเป็นประโยชน์” สโมสรนี้นักเรียนเป็นสามัญสมาชิก อาจารย์และกรรมการโรงเรียนเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์

ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๐ โรงเรียนมหาดเล็กได้ออกประกาศให้ข้าราชการและนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กทราบว่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสว่าประชาชนทั่วไปและข้าราชการใช้ถ้อยคำไม่ถูกต้อง ทางโรงเรียนจึงออกประกาศให้ครูอาจารย์เข้มงวดกวดขันในการจัดการเรียนให้นักเรียนเข้าใจและใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ทั้งในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน

๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๐ เนื่องจากพระราชสำนักกำหนดให้วันเสาร์วันอาทิตย์เป็นวันหยุดราชการ โรงเรียนมหาดเล็กจึงกำหนดวันหยุดเรียนประจำสัปดาห์เป็นวันเสาร์ วันอาทิตย์แทนวันโกนวันพระ แต่โรงเรียนอนุญาตให้นักเรียนไปถือศีลฟังเทศน์ในวันพระได้ ไม่ถือเป็นวันลา เพียงขอให้แจ้งให้ครูอาจารย์ทราบ ยิ่งกว่านั้นโรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนไปฟังเทศน์และมีครูพาไปด้วยเนื่องจากถือว่าเป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง

๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๑ โรงเรียนประกาศให้นักเรียนทราบว่า อาจารย์ของโรงเรียนมหาดเล็ก ๒ ท่านได้รับคัดเลือกให้ไปปฏิบัติราชการในหน้าที่ “ประจำพระองค์” ของพระบรมวงศานุวงศ์ ผู้บัญชาการโรงเรียนมหาดเล็กได้ขอให้อาจารย์ทั้งสองท่าน “ถืออยู่เสมอว่าตนเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของโรงเรียนมหาดเล็ก แลเป็นธุระที่จะแสดงความคิดเห็นการงานโรงเรียนมหาดเล็กต่อข้าพเจ้าอยู่เสมอ ถ้าพูดกับข้าพเจ้าแล้วความเห็นยังแตกต่างกันอยู่ ขอให้หนังสือยื่นข้าพเจ้ายืนยันความเห็นไว้ให้เป็นหลักฐานสำหรับผู้มีปัญญจะได้วินิจฉัยต่อไป”

นี่เป็นนโยบายมาตรการและกิจกรรมซึ่งโรงเรียนมหาดเล็กยึดถือปฏิบัติในเรื่องความสามัคคี ความกล้าทางจริยธรรม และความเป็นผู้นำ ผู้ทรงภูมิปัญญาและภูมิธรรมของผู้บริหาร

๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๑ โรงเรียนมหาดเล็กได้ออกประกาศว่าผู้มีสิทธิ์แต่ง
เครื่องแบบและเครื่องยศโรงเรียนราชสำนัก โดยเฉพาะเครื่องแบบมหาดเล็ก
ต้องประพฤติปฏิบัติชอบอย่างเคร่งครัด มีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ทั้งนี้จะต้องเป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์
ส่วนตน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนศึกษาหาความรู้ อบรม ชัดเกลادنเพื่อตอบสนอง
พระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นการรักษาชื่อเสียง
ของโรงเรียนมหาดเล็กตามกระแสพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ที่จะให้นักเรียนมหาดเล็กยึดดังกล่าวข้างต้นจะเป็นการรักษาชื่อเสียงเกียรติคุณ
ของโรงเรียนมหาดเล็ก

๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๒ โรงเรียนมหาดเล็กออกคำสั่งให้หลวงวิเทศวิธานศาสตร์
ทำหน้าที่นายกลโมสรของนักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็ก เป็นผู้จัดการหนังสือพิมพ์
นักเรียน (ต้นกำเนิดหนังสือมหาวิทยาลัยเมื่อเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และเป็นผู้
ตรวจการเล่าเรียนของโรงเรียน เพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการบริหาร
กิจการนักเรียน

พ.ศ.๒๔๕๒ โรงเรียนมหาดเล็กได้ออก
ประกาศย้ำหลักการสำคัญหนึ่งของ “จรรยา”
ของนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กให้ทุกคน
ปฏิบัติคือ การยึดหลักความจริง
และหลักความรับผิดชอบ

๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๒ โรงเรียน
มหาดเล็กได้ออกประกาศเตือนให้นักเรียน
ทราบว่าการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระมหา
กรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเบี้ย
เลี้ยงและเงินรางวัลแก่นักเรียนนั้น มิได้ทรงมี
พระราชประสงค์ให้นักเรียนมีนิสัยสุร่ยสุร่าย
ไม่รู้จักค่าของเงิน แต่ทรงมุ่งหวังให้ใช้เงินเพื่อ
อุดหนุนการเรียนโดยเฉพาะการซื้อหนังสือ
เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น
ส่วนเงินรางวัลนั้นมีพระราชประสงค์ที่จะส่ง
เสริมกำลังใจให้มีอุตสาหะเล่าเรียนให้ดียิ่ง ๆ

ขึ้นไป และมุ่งมั่นที่จะรับการฝึกอบรมขัดเกลาให้มีคุณธรรม จริยธรรมดีอยู่เสมอ

๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๒ โรงเรียนมหาดเล็กได้ออกประกาศให้นักเรียนซึ่งฝึกภาค
ปฏิบัติในพระบรมมหาราชวังโดยเฉพาะงานเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททราบว่าการนักเรียน
ทุกคนจะต้องสังเกตและเสนอรายงานในการปฏิบัติงานแต่ละครั้งว่า ๑) มีใครมาเฝ้าบ้าง
๒) มีการอะไรบ้าง ๓) มีพระราชกระแสเรื่องใดบ้าง ๔) เรื่องซึ่งมีความสำคัญซึ่งควรเรียนรู้
และรายงาน คำสั่งนี้เป็นแบบฉบับของการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กเกี่ยวกับการ
ฝึกงานภาคปฏิบัติว่าต้องสังเกต เขียนรายงาน และอภิปรายเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติงาน
งานในห้องเรียน

๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓ โรงเรียนมหาดเล็กได้จัดเวร (ประกอบด้วยครูอาจารย์และ
นักเรียน) เข้าเฝ้าเฝ้าหน้ามณฑลพิธีงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทุกวันจนถึงวันงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๓- พ.ศ.๒๔๕๔ โรงเรียนมหาดเล็กได้จัดเวรเฝ้าหน้าพระบรม
โกษฐพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทุกวัน

ระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๒ ถึง ๓๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๓ นักเรียนและโรงเรียนมหาดเล็ก
ได้ค่อย ๆ สร้างระบบการพัฒนานักเรียนให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับปณิธานของ
โรงเรียน ระบบดังกล่าวเป็นมรดกสืบทอดมาเป็นคำขวัญทั้ง ๕ ของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ได้แก่ สามัคคี (unity) ประเพณี (tradition) อาวุโส (seniority) ระเบียบ (order)
และ น้ำใจ (spirit)